

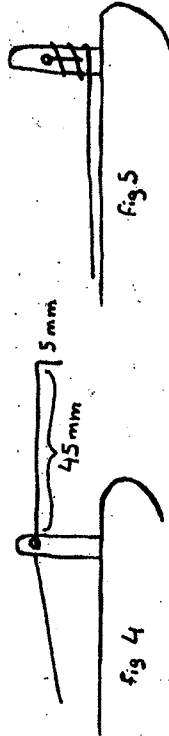
Viktig!

DEN FÖRSTA UPpstÄMNINGEN

För att lyran skall hålla tonhöjden så länge som möjligt efter en stämning är det viktigt att den allra första stämningen utföres på följande sätt: stäm upp varje sträng till rätt tonhöjd. Tryck därefter relativt hårt med ett finger mitt på strängen. (den bör svika 6-7 mm). Tönen har nu sjunkit p.g.a. att materialet i sträng och lyra töjts och givit efter för trycket. Stäm åter upp strängen och tryck på den. Upprepa proceduren tills tonen inte längre sjunker av fingrets tryck på strängen.

STRÄNGBYTTE

Strängar byts antingen om en sträng är utspelad och klingar dåligt eller den har gått av. Vid strängbrott får man absolut inte glömma att skruva upp stämskruven lika mycket som man sedan skruvar ner den igen vid uppstämningen av en ny sträng (ca 3-3 1/2 varv). Observera att stämskruven är vänstergängad d.v.s. skruvas ur medsols - åt höger och in motsols - åt vänster. När den nya strängen anbringats på lyran formas änden vid skruven enl. fig.4 och vindas upp enl. fig 5.

PENTATONISKA SÅNGER OCH MUSIKSTYCKEN

Pär Ahlbom

SOLTRUMMAN

Jan Nilsson

VANDRA MED VARANDRA och andra pentatoniska barnvisor

Hans Børre Ørbæk GÅ I SKOGE.

Auris Musikinstrument AB

Mölnbovägen 27

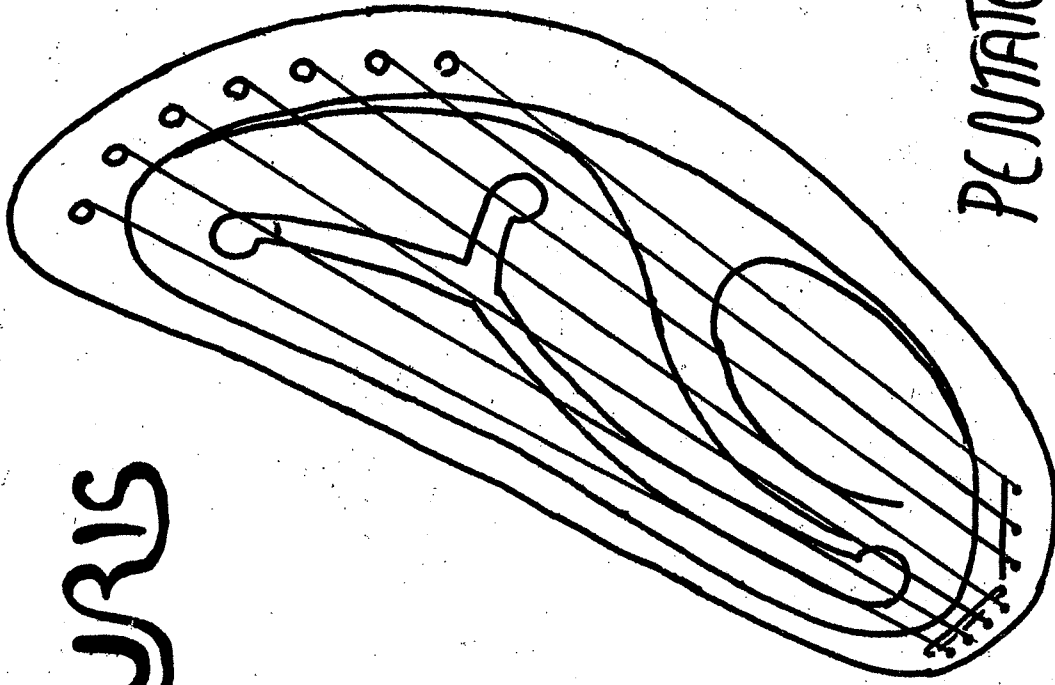
SE-153 32 JÄRNA, SWEDEN

Tel. +46 (0)8-551 741 39

Fax +46 (0)8-551 748 68

E-mail: auris@auris.se

Auris

PENTATONISK

BARNLYRA

LÄS IGENOM - INNAN LYRAN STÄMMES

PENTATONIKEN

Auris barnlyra är ett sjusträngat instrument stämt i en pentatonisk skala.

Denna skala spänner över fem heltonsteg och är uppbyggd av en öppen kvintstämning. Dess karaktär ger ofta upphov till fallande musikaliska motiv, man säger att den är en fallande skala. Detta kan tydligt märkas i folkmusik från olika delar av världen där skalan används.

Fem-tonskelan utgör den första grunden för människans musikaliska upplevelse. Den är barnets "egen" skala. Vem har inte hört t. ex. skvallar bytta bing bång. Därför är den också den vuxnes självklara följeslagare i arbetet med barn. Från spädbarnsåldern upp till tredje klass motsvarar denna skala helt barnets inre behov.

Instrumentet är främst tänkt som ett enkelt redskap med vars hjälp barnet genom lek, samspel och lyssnande kan lära känna musiken i dess vidaste bemärkelse.

LYRAN

Målsättningen har varit att skapa en lyra med klar och ljuslyd ton buren av materialets egen klang. För att uppnå detta är strängarna relativt kraftiga och hårt spända vilket krävs för att hela lyrkroppen skall genomträngas och genljuda av tonens rörelse. I balansen mellan strängarnas spänning och tjocklek - materialets hårdhet och form uppstår lyrans klang.

Barnlyran har utformats i ett samarbete mellan muskiterapeuten Hans Klöse, musikläraren Pär Ahlborn och instrumentbyggaren Kjell Andersson.

ATT HÅLLA OCH SPELA

Instrumentet är tänkt att hållas med vänster hand (bild 1) rämnan på baksidan ger ett bra grepp åt hummen. De långa strängarna är då närmast kroppen, de korta längst bort. Strängarna är så placerade för att en samstämmighet skall uppstå mellan barnets handrörelse när det spelar och skalans stigande respektive fallande rörelse. D. v. s. att när handen föres ut från kroppen går skalan mot de ljusa tonerna och när den föres in mot kroppen går skalan mot de mörka tonerna. Barnet upplever de ljusa tonerna liggande utanför sig i periferin och de mörka närmare sig själv. Strängarnas placering hjälper således barnet att i enlighet med musikens väsen komma till en upplevelse av sig själv i förhållande till omvärlden.

Vänsterhandsfattningen ger spelaren frihet att röra sig i rummet, dansa och svänga lyran till musiken. Denna ställning möjliggör också ett koncentrerat övande av finger och ackordspel.

Lyran kan läggas tvärs över knäna och spelas som en kantele, så övas tvåhandsspel. (bild 2)

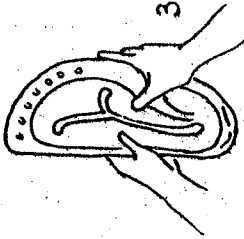
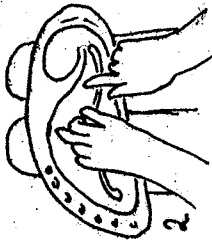
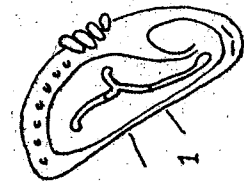
Den som särskilt önskar fördjupa det rytmiska elementet kan hålla lyran mellan händerna och spela med tummarna (bild 3). För att framhäva anslaget och förkorta tonen kan då en peppersrensas fläts in i strängarna infäll stallet.

För att komma åt vissa musikaliska kvaliteter kan man t. o. m. tänka sig att lyran spelas med ett plektrum.

Bordospel - en genomgående klang till en improviserad eller bestämd melodisk skapas med ständigt återkommande anslag över alla strängarna. Lyran kan stämmas så att en stor frihet ges för improvisationen eller så att en bestämd dur resp. mollkaraktär uppstår (se "olika stämningar"). Vid bordospel hålles lyran enl. bild 1. Strängmattan slås an företrädesvis med ringfingret i en svepande rörelse med höger underarm - till eller från kroppen. Om man dessutom svänger lyran blir klangen "större".

Sin enkelhet till trots bjuder instrumentet många möjligheter - melodier och ackordspel - ackompanjering till solo och körång - improvisation över ett öppet bordunackord. Har man flera lyror i en grupp kan man t. ex. skapa ackordmelodier genom att i följd "bolla" olika bordunackord till varandra eller göra en lyrakör unisono, flerstämmig eller kanon. Musiklekarna kan varieras så långt fantasin räcker.

Hur fint somnar inte barnet efter en dags vilde lekar till en stillsamt klingande lyra.

OLIKA STÄMMNINGAR

En ren pentatonisk stämning erhålles enklast på följande sätt: den mittersta strängen a' stämmas efter en stämgaffel eller ett instrument med stabil tonhöjd. Därefter stämmas den lägsta tonen d i en ren kvint nedåt och den högsta e i en ren kvint uppåt från detta a. Oktaverna d' och e' är då givna. Återstår - g' och h, dessa stämmas i rena kvarter d' - g' samt h' - e". Stämningen kontrolleras genom att treklängerna e" - h' - g' (e - moll), d" - a' - e' (saknar musikteoretisk beteckning) och h' - g' - d' (g - dur) spelas. När dessa klinga rent är lyran väl stämmd.

Den som har svårt att höra intervallerna stämmer naturligtvis ton för ton efter ett annat instrument t. ex. piano eller blockflöjt. Småningom lär man sig känna igen den rätta stämningen utan hjälpmedel.

Varje sträng får att stämmas upp 1 1/2 tonsteg över sitt normaläge. Detta ger en stor frihet vid experiment med olika skalor. Här några exempel på hur lyran kan oss med på resor till främmande länder. Dessa skalor är inte 100%igt genuina utan anbyråningar menade att inspirera till egna försök. Vi rör oss i flera fall utanför pentatonikens ramar.

Indien

giss'

Norden - Kina - Afrika (vanlig pentaton) d' e' g' a' h' d" e"
f' c"

Japan

Balkan d' d'iss' f'iss' g' a' d' c'(b) d'(c)

Bordunstämmningar

durkaraktär d' d' f'iss' f'iss' d" d"

mollkaraktär d' d' f' f' d" d"

friare karaktär d' d' a' a' g' d" d"